

קלב עבודה זרה דף לה עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

51 שְׁנֵי הַיָּמִים הַלְלוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל – שבעת האחרונה גזרו על גבינת עובדי כוכבים,
 52 וְאֵין מִפְּקֻדֵי הַיָּמִים – ואין חוקרים לפרש את טעמה. לאחר שהביאה
 53 הגמרא שהיא גזירה חדשה, מבררת הגמרא: מֵאֵי גְזִירָתָא – מהי
 54 הגזירה שמחמתה אסרו גבינות עובדי כוכבים. מבארת הגמרא: אֲמַר
 55 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, מִשּׁוּם נִקְוָה – יש
 56 לחשוש שמא העובד כוכבים הניח את החלב כשהוא גלוי, ובא נחש
 57 וניקר בחלב והטיל בו ארס, והדבר אסור משום סכנה. שואלת
 58 הגמרא: וְלִמָּא לִיה – מדוע לא השיב רבי יהושע לרבי שמעאל
 59 שהטעם הוא מִשּׁוּם נִקְוָה. משיבה הגמרא: בְּדַעוּלָא, דְאָמַר עוּלָא,
 60 כִּי גְזִירָתָא בְּמַעְרָבָא – כאשר היו גזורים גזירה בארץ ישראל,
 61 לֹא מְנַלֵּו מַעְמָא – לא היו מגלים את טעם הגזירה עַד תְּרִיסָר יָרְחֵי
 62 שָׁתָא – עד שעברו שנים עשר חדשים מעת הגזירה, מפני שחוששים
 63 דְלִמָּא אִינְיָא דְלֵא סְבִירָא לִיה – שמא יש אדם שאינו סובר
 64 את טעם הגזירה, וְאֵתִי לְזִלוּלֵי הָא – ויבוא מתוך כך לזלול בה, אבל
 65 כאשר החכמים אינם מגלים את טעם הגזירה, כולם מקבלים עליהם
 66 את דברי חכמים וסוברים שחכמים חששו מאיזה מכשול ולכן גזרו
 67 עליו. מְגַדֵּף הָא רַבִּי יְרֵמְיָה – הקשה על שמועה זו, אִלָּא מַעְתָּה –
 68 לפי טעם זה שגזירת גבינה היא משום גילוי, גבינה נִבְשָׁה של עובדי
 69 כוכבים תִּשְׁתַּרְי – תהיה מותרת, וכן אם נעשתה הגבינה מחלב יִשָּׁן
 70 של עובדי כוכבים תִּשְׁתַּרְי – תהיה מותרת, דְאָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, מִשְׁקָה
 71 לְבִישׁ – שנתייבש מוֹתֵר באכילה ואין חוששים בו משום גילוי, מפני
 72 שאילו היה נחש מטיל בו ארס אִין הארס מְנִיחוּ לְבִישׁ – להתייבש,
 73 וכן משקה יִשָּׁן שנתגלה כשהיה חדש ונתיישן מוֹתֵר בשתיה ואין
 74 חוששים בו משום גילוי, מפני שאילו היה נחש מטיל בו ארס אִין
 75 הארס מְנִיחוּ לְיִשָּׁן – להתיישן.
 76 הגמרא מביאה טעמים אחרים לאיסור גבינות עובדי כוכבים: אֲמַר
 77 רַבִּי חֲנִינְיָא, טַעַם הָאִיסוּר הוּא לְפִי – מפני שְׂאֵי אִפְשָׁר לָהּ – לגבינה
 78 שתהיה בְּלֵא צְחָצְחוּתִי – טיפות חֶלֶב בין הגומות שיש בגבינה, וחלב
 79 שעובד כוכבים חלבו בלא שיהודי ראהו אסור בשתיה מפני החשש
 80 שגמא עירב בו חלב בהמה טמאה האסור מן התורה. וְשְׂמוּאֵל אָמַר
 81 שהטעם הוא מִפְּנֵי שְׂמַעְמִידִין אוֹתָהּ עֵזוּר קִיבַת נְבִילָה, ועור קיבת
 82 נבילה הוא המעמיד את הגבינה והופך אותה מחלב שהיא דבר לח
 83 לגבינה שהיא דבר גוש, ודבר המעמיד אינו בטל.
 84 מקשה הגמרא: ממה שנקט שמואל 'עור קיבת נבילה' משמע שרק
 85 גבינה שהועמדה על ידי עור של קיבת הנבילה אסורה באכילה, הֲאֵ
 86 – אבל גבינה שהועמדה על ידי הַקִּיבָה גּוֹפָא – עצמה, שְׂרִיא –
 87 מותרת באכילה, וְכִי אָמַר שְׂמוּאֵל הֲכִי – וכי יתכן שכך אמר
 88 שמואל, וְהִתְנַן – והלא שנינו במשנה (חולין טז), חלב הקרוש בתוך
 89 קִיבַת הָעוֹבֵד בּוֹכְכִים וְשֵׁל נְבִילָה, הֲרִי זוֹ אִסוּרָה באכילה, וְהוֹיָנָן
 90 הָא – והקשינו בגמרא (שם טז) על משנה זו, אִמְנוּ דְעוֹבֵד בּוֹכְכִים לָאו
 91 נְבִילָה הִיא – וכי קיבת עובד כוכבים אינה נבילה, ומדוע כפלה
 92 המשנה ושנתה גם קיבת עובד כוכבים וגם קיבת נבילה, וְאָמַר
 93 שְׂמוּאֵל, אֲכַן לֹא נִכְתַּבוּ בְּמִשְׁנַה שְׁנֵי דְבָרִים אִסוּרִים, אִלָּא הָדָא קְתִיבִי
 94 – דבר אחד שנינו במשנה, דהיינו חלב הקרוש בתוך קִיבַת שְׁחִימַת
 95 עוֹבֵד בּוֹכְכִים ששחיתוהו היא נְבִילָה, אִסוּרָה באכילה. ועל כל פנים
 96 מבואר במשנה, שכדי שהגבינה תיאסר אין צריך שיעמידו אותה
 97 בעור קיבת נבילה, אלא אף אם העמידוהו בקיבה עצמה, גם אז היא
 98 אסורה, ומדוע אמר שמואל כאן שאם העמידוהו בעור קיבת נבילה
 99 היא אסורה, שמשמע מדבריו שאם העמידוהו בקיבה עצמה היא
 100 מותרת. מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׂיָא,

1 מְבַלְל – משמע מזה דְאִיסוּרֵי הַנְּאִי שְׂרוּ פְרִשְׁיָהוּ – שפרש של
 2 איסורי הנאה מותר בהנאה, שהרי החלב הכנוס בקיבה של העולה
 3 הוא כמו פרש, והוא מותר בהנאה. וְדִקְדָּמְר לִיה – וממה שאמר
 4 רבי יהושע לרבי שמעאל שהטעם שחכמים אסרו גבינת עובדי
 5 כוכבים באכילה הוא מִפְּנֵי שְׂמַעְמִידִין אוֹתָהּ בְּקִיבַת עֵגְלֵי עֹבֹדֵת
 6 בּוֹכְכִים, וְקָא מְהַר לִיה – והשיב לו רבי שמעאל, אִם בֶּן לִמָּה לֹא
 7 אִסוּרָה – את הגבינה בְּהִנְאָה, מְבַלְל – משמע מזה דְעֹבֹדֵת בּוֹכְכִים
 8 אִסוּר פְרִשְׁיָהוּ – שפרש של עגלי עבודת כוכבים אסור בהנאה.
 9 לאחר ששאל רבי שמעאל את רבי יהושע מדוע לא אסרו גבינות
 10 עובדי כוכבים בהנאה, לא השיב לו רבי יהושע, אלא 'השיאו לדבר
 11 אחר'. שואלת הגמרא: וְלָהֵר לִיה מִשּׁוּם דְלִיתִיה לְאִיסוּרָא בְּעִינֵיהּ
 12 – היה לרבי יהושע להשיב לרבי שמעאל שלא אסרו גבינות עובדי
 13 כוכבים בהנאה, משום שאף על פי שהגבינה נעשתה בקיבת עגלי
 14 עבודת כוכבים, מכל מקום האיסור אינו קיים בעין, ואינו נראה,
 15 וראיה לדבר שאיסור שאינו קיים בעין פקע איסורו, דְהָא – שהרי
 16 מוֹרִיִּים לְרַבְּנָן דְלֵא אִסוּרוֹהּ בְּהִנְאָה, מֵאֵי מַעְמָא אִין המוריים אסור
 17 בהנאה, לָאו – האם לא מִשּׁוּם דְלִיתִיה לְאִיסוּרָא בְּעִינֵיהּ –
 18 שהאיסור אינו קיים בעין. משיבה הגמרא: אֲמַר, אִין זה דומה, כיון
 19 שיש לחלק בין מוריים ובין גבינת עובדי כוכבים, שבמוריים אכן לא
 20 אסרוהו בהנאה משום שהאיסור אינו קיים בעין, אולם הֲכָא –
 21 בגבינת עובדי כוכבים, בִּיּוֹן דְאִקְמִיהָ קָא מוֹקִיָּם – שקיבת עגלי
 22 עבודת כוכבים, שהיא אסורה בהנאה, מהמעמידה את הגבינה וכלומר
 23 הופכת את החלב שהיא דבר לח לגבינה שהיא דבר גוש, חֲשִׁיב לִיה
 24 כְּמֵאֵן דְאִיתִיה לְאִיסוּרֵיהּ בְּעִינֵיהּ – הרי זה נחשב כמו שהאיסור קיים
 25 בעין, כיון שמה שהגבינה קשה הרי זה בא מכח איסור הנאה.
 26 שנינו במשנה (לעיל כז): שלאחר ששאל רבי שמעאל את רבי יהושע
 27 מדוע לא אסרו גבינות עובדי כוכבים בהנאה, לא השיב לו רבי
 28 יהושע, אלא הִשְׂאִי לְדָבָר אַחֵר וכו', אמר לו, ישמעאל, היאך אתה
 29 קורא 'כי טובים דודיק מייך' או 'כי טובים דודיק'. אמר לו, 'כי טובים
 30 דודיק'. אמר לו, אין הדבר כן, שהרי חבירו מלמד עליך, 'לריח שמניך
 31 טובים'.
 32 הגמרא מבארת את הפסוק 'כי טובים דודיק מייך'. מבררת הגמרא:
 33 מֵאֵי – מהו פירוש הפסוק 'כי טובים דודיק מייך' (שיר השירים א ב).
 34 מבארת הגמרא: כִּי אֲתָא – כאשר בא רַב דִּימֵי מארץ ישראל לבבל,
 35 אָמַר, אֲמַרְהָ בְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּרוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שְׁל
 36 עוֹלָם, עֲרִיבִים עָלֵי דְבָרֵי דוֹדִיק – דברי סופרים, יוֹתֵר מִיַּתָּה שְׁל
 37 תוֹרָה – מעיקר התורה שבכתב.
 38 הגמרא מבארת מדוע לא השיב רבי יהושע לרבי שמעאל, ומה רמז
 39 לו בפסוק זה. שואלת הגמרא: מֵאֵי שְׁנָא הֲאֵי קָרָא דְשִׁינִי לִיה – במה
 40 מיוחד פסוק זה שדווקא עליו שאל רבי יהושע את רבי שמעאל
 41 בתשובתו אליו. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁי, וְאִיתִימָא
 42 – יש אומרים שאמר זאת רבי שמעון בְּרַ אָמִי, מוֹרִישֵׁיה דְקָרָא
 43 קְאָמַר לִיה – מתחילת הפסוק השיב רבי יהושע לרבי שמעאל ורמז
 44 לו תשובה, שבתחילת הפסוק 'כי טובים דודיק מייך' נאמר 'אִשְׁקִנִּי
 45 מְנִשְׁקוֹת פִּיהוּ, אָמַר לִיה רַבִּי יְהוֹשֻעַ, יִשְׁמַעְאֵל אַחֵי, חֲשׂוֹק – סגור
 46 שְׁפֹתוֹתֶיהּ זוֹ בּוֹז וְאֵל תִּבְחַל לְהִשִּׁיב – ואל תדקדק להקשות מה
 47 הטעם שאסרו גבינות עובדי כוכבים באכילה ולא בהנאה.
 48 שואלת הגמרא: מֵאֵי מַעְמָא לֹא הָשִׁיב רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְרַבִּי שְׁמַעְאֵל
 49 מהו הטעם לגזירת החכמים. משיבה הגמרא: אָמַר עוּלָא, וְאִיתִימָא
 50 – יש אומרים שאמר זאת רַב שְׂמוּאֵל בְּרַ אָבָא, שִׁהֲטַעַם הוּא מִפְּנֵי

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

8 הגמרא עוברת לדון בדיון נסך וסתם יינם: אָמַר רַבִּי אָסִי, אָמַר רַבִּי
 9 יוֹהָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בִּתְרִיא, שְׁלִשָׁה יָמֵי הֵן – שלש דרגות
 10 איסור הן ביין של נכרי. הדרגה הראשונה, יִין נִסְךָ – יין שודאי
 11 ניסכוהו לאילילים, הרי הוא אִסוּר בְּהִנְאָה, וְמִטְמָא טוֹמְאָה מְתוּרָה
 12 כטומאת מת, והיינו שטמא אדם וכלים, ומטמא גם על ידי משא
 13 וטומאת אהל. ושיעור טומאתו הוא כְּבִיזָת.

1 הוא חוזר ומבריא, אם כן דְחַכְרִיהָ נָמִי דָרַר בְּרִיא – החתול של
 2 חבירו גם כן יחזור ויבריא, והוא מותר להשקותו, ואילו מהבריייתא
 3 משמע שהדבר אסור.
 4 מתרצת הגמרא: וְיִמְנִין דְבַעֵי לְזַבְוֵנָא וּמְפִסֵּיד לִיה מִינֵיהּ – פעמים
 5 שירצה חבירו למכור את החתול קודם שהבריא, וכיון שנחלש הרי
 6 הוא מפסיד בזה שהופחת מחירו, ולכן אין לו להשקות את החתול
 7 של חבירו.

עבודה זרה דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלה

59 לְצִלּוֹחִיתָ שֶׁל פְּלִיטִין – שֶׁמֶן אֶפְרַסְמוֹן בַּעַל רִיחַ טוֹב, שְׂכַאשֶׁר הִיא
60 מְגוֹלָה רִיחָה נֹדֶף, וְכַאשֶׁר הִיא מְכֻּוּסָה אֵין רִיחָה נֹדֶף, וְזוֹה שְׂנַאמֵר
61 'שֶׁמֶן תּוֹרֵק שֶׁמֶךְ', שְׂכַאשֶׁר מְגַלִּים אֶת צִלּוֹחִיתָ הַשֶּׁמֶן וּמְרִיקִים הַשֶּׁמֶן
62 לְכִלֵּי אַחַר רִיחוֹ נֹדֶף, וְכֵן כַּאשֶׁר תְּלַמֵּיד חָכֵם מִלְּמַד תּוֹרָה לְתַלְמִידֵי
63 אֹז יוֹצֵא לוֹ שֵׁם טוֹב. וְלֹא עוֹד אֱלֵא שְׂתַלְמִיד חָכֵם הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה
64 לְאַחֵרִים דְּבָרִים שְׂמְכֻסִּין מִמֶּנּוּ מְתַגְלֵין לוֹ בְּלֹא טוֹרָה כִּשְׂהוּא
65 מִלְּמַד, שְׂנַאמֵר 'עֲלֻמוֹת אֶהְבֹּד', קְרִי בִיה – קְרֵא בַּפְּסוּק 'עֲלֻמוֹת',
66 דְּהֵיִינוּ דְּבָרִים הַמְּכֻּסִּים וְנַעֲלָמִים מִמֶּנּוּ. וְלֹא עוֹד אֱלֵא שְׂמֵלֵאךְ הַמּוֹת
67 אוֹחֶבּוּ וְלֹא מִמִּית, שְׂנַאמֵר 'עֲלֻמוֹת אֶהְבֹּד', קְרִי בִיה 'עַל מוֹת',
68 דְּהֵיִינוּ מִי שְׂמַמְוֵנָה עַל הַמּוֹת הוּא אוֹחֵב אוֹתָךְ. וְלֹא עוֹד אֱלֵא שְׂנוֹחֵל
69 שְׁנֵי עוֹלְמוֹת, אֶחָד הַעוֹלָם הַזֶּה וְאֶחָד הַעוֹלָם הַבָּא, שְׂנַאמֵר
70 'עֲלֻמוֹת', קְרִי בִיה 'עוֹלְמוֹת'.

משנה

72 במשנה לעיל (טז) התבאר אלו דברים של עובדי כוכבים אסורים
73 באכילה ובהנאה, ומשנה זו מבארת אלו דברים אסורים רק באכילה
74 ומותרים בהנאה. ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורים באכילה
75 מדברי חכמים, ואין אסורין איסור הנאה, ויכול למוכרן או ליהנות
76 מהם הנאה שלא בדרך אכילה. חלב שחלבו עובד כוכבים ואין
77 ישראלי רואהו, אסור באכילה, שיש לחוש שהגוי עירב בתוכו חלב
78 מבהמה טמאה. והפת והשמן שלחן אסורים, רבי יבית דינו התירו
79 את השמן. והשלקות – דברים המבושלים על ידי גוי, אסור אותם
80 חכמים באכילה משום גזירת חתנות. וקבשין – דגים או ירקות וכן
81 ראש או רגלי בהמה שכובשים אותם במים ומלח שדרבן של הגוים
82 לתת לתוכן יין וחומץ – או חומץ, ואסורים באכילה שמא נתנו
83 לתוכן יין, וסתם יינם אסור. ומרית מרופה – מין דגים קטנים טהורים
84 מלוחים, כתושים דק דק בקערה, וכיון שאין ניכר מראיתם, ואין
85 רואים את סימני הטהרה שלהם שהם סנפיר וקשקשת, חששו חכמים
86 שמא עירב בהם הגוי דגים טמאים. וציר של דגים טהורים, שאין בה
87 – בחבית של הציר דגה הולכים שוטטת בו – דג קטן טמא הגדל
88 מאליו רב בציר דגים טהורים, ואם יש בציר תערובת מדגים טמאים
89 אין זה הכלבית גדל בו, ומכיון שאין בה כלבית סימן הוא שיש בציר
90 זה תערובת דגים טמאים, ולכך אסורו חכמים באכילה. והחילוק –
91 מין דג קטן טהור שכשהוא קטן אין לו סנפיר וקשקשת ועתיד לגדלם
92 אחר שיגדלו, ואסורו חכמים משום שדגים ממינים אחרים טמאים
93 מתערבים עמו, ואין ניכר איזה דג טהור ואיזה טמא לפי שלשניהם
94 אין סימני טהרה. וקורט של חלתית – קלה של חלתית, ואסורה
95 חכמים משום שהגוים חותכים אותה בסכין שחותכים עמו שאר
96 דברים, ויש לחוש שמא יש על הסכין שומן נבילה ויבלע בחלתית.
97 ומלח שלקונדית – מלח שנוהגים לאוכלה נחתומי רומי. כל אלו
98 ששינוי הרי אלו אסורין באכילה ואין אסורין איסור הנאה.

גמרא

99 שנינו במשנתינו, חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אסור באכילה,
100 הגמרא מבררת מאיזה טעם הוא נאסר. שואלת הגמרא: חלב, למאי
101 ניהוש ליה – משום איזה טעם נחוש לאסורו, אי משום איהלופי – אם
102 משום שיחליפו הגוי בחלב בהמה טמאה, אין לחוש לכך, שהרי
103 מראיהם שונה, שכן חלב מהור מראהו חיוך – לבן, וחלב ממה
104 מראהו ירוק. ואי משום איערוכי – ואם משום שיש לחוש שמא
105 עירב הגוי חלב טמא בתוך החלב הטהור, ניקום – יעמידנו הישראל
106 את החלב לגבינה, דאמר מר חלב מהור עומד – נעשה גבינה, חלב
107 ממה אינו עומד – אינו נעשה גבינה, ובכך ידע הישראל אם הוא
108 טהור או טמא.
109 משיבה הגמרא: אי דקא בעי – אם הישראל צריך את החלב לגבינה,
110 הכי נמי – אכן יכול לקנות מן הגוי ולבודקו אם הוא טהור על ידי
111 שיעשה ממנו גבינה. אלא קא קמאי עסקינו, דקא בעי ליה
112 לכמכא – שהישראל צריך אותו לתבשיל העושים אותו מחלב, ולא
113 לעשותו גבינה.
114

1 כאן – המשנה במסכת חולין האומרת שחלב הכנוס בתוך קיבת נבלה
2 אסור באכילה, נשנתה קודם חזרה – קודם שחזר בו רבי יהושע
3 מדעתו הראשונה שאמר לרבי ישמעאל (במשנה לעיל כט) שטעם
4 האיסור של גבינת עובדי כוכבים הוא משום שמעמידים אותה בקיבת
5 נבלה, וסבר רבי יהושע שחלב הכנוס בקיבת הבהמה אינו כפרש,
6 דהיינו כגללים שאינם מגוף הבהמה, אלא הוא נחשב כגוף הבהמה
7 עצמה, ולכן אסור באכילה, ואילו כאן – דברי שמואל בסוגייתנו
8 שביאר שאיסור גבינת עובדי כוכבים הוא משום שמעמידים אותה
9 בעור קיבת נבלה ולא בקיבה עצמה, נאמרו לאחר חזרה – לאחר
10 שחזר בו רבי יהושע מדבריו, ואמר שטעם איסור גבינת עובדי כוכבים
11 אינו משום שמעמידים אותה בקיבת נבלה, אלא משום שמעמידים
12 אותה בקיבת עגלי עובדי כוכבים, ועל כך הקשה לו רבי ישמעאל
13 שאם כן תהיה הגבינה אסורה גם בהנאה, ולא השיב לו רבי יהושע,
14 ולכן ביאר שמואל שטעם האיסור הוא משום שמעמידים את הגבינה
15 בעור קיבת נבלה, ולפיכך הגבינה אסורה באכילה אך מותרת
16 בהנאה. ואף על פי שרבי יהושע חזר בו, המשנה במסכת חולין לא
17 זזה ממקומה – לא עקרה לגמרי ומחקו אותה, אלא כיון שנשנית
18 נשנית, אך אין הלכה כמותה, שהרי במשנתינו מבואר שרבי יהושע
19 חזר בו מדעה זו.

20 הגמרא מביאה להביא טעמים נוספים לאיסור גבינות עובדי
21 כוכבים: רב מלביא משמיה דרב אדא בר אבהו אמר, שטעם
22 איסור אכילת גבינת עובדי כוכבים הוא מפני שמחליקין את פניה
23 של הגבינה בשומן חויר, ולכן הגבינה אסורה באכילה. רב הוסיף
24 אמר, מפני שמעמידין אותה – את הגבינה בחומץ – על ידי חומץ,
25 וחומץ של עובדי כוכבים אסור באכילה שהרי הוא עשוי מין נסך.
26 רב נחמן בר יצחק אמר, מפני שמעמידין אותה – את הגבינה
27 בשרף הערלה – על ידי שרף של פירות ערלה, וערלה אסורה
28 באכילה.

29 מקשה הגמרא: כמאן – כדעת איזה תנא נאמרו דברי רב נחמן בר
30 יצחק שטעם איסור גבינות עובדי כוכבים הוא משום שמעמידים את
31 הגבינה בשרף הערלה, כי האי תנא – כדעת תנא זה, (דתניא)
32 [דתנין] במשנה (ערלה פ"א מ"ז), רבי אליעזר אומר, המעמיד חלב בשרף
33 הערלה לעשות ממנו גבינה, אסור, מפני שהוא פירי – שהשרף הוא
34 כפרי, אולם רבי יהושע חולק עליו וסובר שהמעמיד בשרף הערלה
35 מותר, מפני שהשרף אינו כפרי. ולכאורה דברי רבי נחמן בר יצחק הם
36 כדעת רבי אליעזר, ואיך אמרם לדעת רבי יהושע. מתרצת הגמרא:
37 אפילו תימא – אפילו אם תאמר שדברי רב נחמן בר יצחק הם כדעת
38 רבי יהושע, עד כאן לא פליגי – לא נחלק רבי יהושע עליה דרבי
39 אליעזר אלא בקמפא דגנוא – בשרף היוצא מן העץ, שאם יצא מעץ
40 של ערלה סובר רבי יהושע שהגבינה שהועמדה על ידו מותרת, מפני
41 שדין שרף זה כעץ ולא כפרי, אבל בקמפא דפירא – בשרף היוצא
42 מן הפירות, מורי – מודה רבי יהושע שדינו כפרי והגבינה שהועמדה
43 על ידו אסורה. והיינו דתנן – וזהו ששינוי (ערלה שם), אמר רבי
44 יהושע, שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העליון ובשרף העקרון
45 – הענפים, מותר, והמעמיד בשרף הפנין – בשרף היוצא מן הפירות
46 שלא התבשלו כל צרכם, אסור, מפני שהוא פירי – שדין השרף
47 כדין הפירות עצמם.

48 הגמרא מקשה שלדעת שני האמוראים יש לגבינות העכו"ם להיות
49 אסורים אף בהנאה. מקשה הגמרא: בין לרב הסדא שביאר טעם
50 האיסור של גבינות עובדי כוכבים מפני שמעמידים את הגבינה על
51 ידי חומץ, ובין לרב נחמן בר יצחק שביאר טעם האיסור מפני
52 שמעמידים את הגבינה בשרף הערלה, התקם – תיאסר הגבינה אף
53 בהנאה, שהרי יין נסך וערלה אסורים בהנאה, ומדוע גבינת עובדי
54 כוכבים אסורה רק באכילה ומותרת בהנאה. מסיקה הגמרא: קשיא
55 – אכן קשה הדבר.

56 הגמרא דורשת את הפסוק 'לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על
57 כן עלמות אהבוך: דרש רב נחמן פריה דרב הסדא, מאי דכתיב
58 (שיר השירים א' א) 'לריח שמניך טובים, למה תלמיד חכם דומה,

שבת קודש י' תשרי תשע"א

נטיעת עצים ברחבת בית הכנסת

בהם קדושה. ועל כל פנים משמע שאם העצים היו כבר נטועים או שגדלים אחר כך מעצמם – אין איסור לקיימם.

ורבה של בני ברק הגר"י לנדא זצ"ל דן בשאלה זו לגבי עצים שניטעו ברחבת בית הכנסת בעיר, ובתשובה כתב לו הגר"א הרצוג (פסקים וכתבים כרך א, סי' כב) שאין כל איסור בדבר, מכמה טעמים:

א. האוסרים נטיעת עץ בבית המקדש לא הזכירו כלל שגם בבית כנסת קיימת הלכה זו.

ב. בית הכנסת היא דוגמת העזרה וחצר בית הכנסת היא דוגמת הר הבית, והרי הרמב"ם אסר נטיעת עץ רק בהיכל ובעזרה, ולא בהר הבית.

ג. גם החושש לדברי הרמב"ן (בפירושו עה"ת, דברים טז, כא) ש"מנהג העכו"ם לנטוע אילנות לפני פתחי בית העכו"ם שלהם" ולכן ראוי לאסור נטיעת עצים לפני פתח בית הכנסת – הרי זהו דוקא לפני פתח בית הכנסת ממש, אבל אין חשש לנטוע עצים בחצר בית הכנסת.

הלכות בית הבחירה פרק א, הלכה ט: ואין בונין בו עץ בולט פלל... ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה.

הלכה זו נלמדת מהפסוק "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך" (דברים טז, כא).

אמנם, מן התורה האיסור הוא רק בנטיעת עץ "מפני שזה היה דרך עבודה זרה נוטעין אילנות בצד מזבח שלה", אך מדרבנן אסור גם לבנות בנין של עץ או אכסדרה של עץ, כי "הרחקה יתירה, שנאמר 'כל עץ' " (רמב"ם הל' ע"ז פ"ו ה"ט, וכסף משנה שם).

וכתב הגר"ע איגר (או"ח סי' קג) בשם הר"ד ערמה, שנטיעת עץ האסור בבית המקדש מן התורה, אסורה מדרבנן גם בסמוך לבית הכנסת, אך בניה של עץ שאפילו במקדש אסורה רק מדרבנן, מותרת בבית הכנסת.

ובשו"ת 'הר צבי' (או"ח סי' ע"ד) כתב בשם 'בנין ציון' (סי' ט), שלא נמצא כל רמז בפוסקים שאסור לנטוע עצים בפתח בית הכנסת. והביא את דברי ה'מגן אברהם' (או"ח סי' קנ"ד סק"א), שגן ופרדס סביב בית הכנסת, אע"פ שפתוחים לבית הכנסת – אין

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' ב

1 שואלת הגמרא: אף אם צריך הישראל את החלב למאכל, וְנִשְׁקֹל
 2 מִיְנֵיהּ קָלִי וְנִקְיָם – ויקח ממנו מעט ויעמידנו לגבינה, ובכך יבחיך אם
 3 הוא טהור או טמא, שאם הוא התגבן הרי הוא טהור וישתמש בו
 4 למאכלו.
 5 משיבה הגמרא: בִּיּוֹן דְּקַטְהוּר נְמוּ אִיבָא נְסִיבִי דְּלֵא קְנִימִי – כיון
 6 שגם בחלב שכולו טהור, אחר שמגבנו נשאר מעט מי חלב שאינם
 7 נעשים גבינה, לפיכך לִיבָא לְמִיקָם עֵלָה דְּמִילְתָא – אי אפשר לעמוד
 8 על טיבו של חלב זה שקנה מן הגוי, שכן יתכן שמעורב בו חלב טמא,
 9 ומה שנעשה מעט גבינה הוא משום חלק החלב הטהור שבו, ואין
 10 מכך ראייה על שאר החלב לידע אם הוא חלב טהור שלא התגבן או
 11 שמעורב בחלב זה חלב טמא, ולכן אינו יכול לקחת מן הנשאר
 12 לאוכלו. וְאֶבְעִית אִימָא, אֶפִּילִי תִימָא דְּקִבְעִי לָהּ לְגַבִּינָה גַם כֵּן הוּא
 13 אסור, משום דְּאִיבָא דְּקִיבָא בְּיַד אֶמְפִּי – שיש מעט מי חלב הנשארים
 14 בתוך הגומות שבגבינה, ויש לחוש שמא הם חלב טמא שאינו נעשה
 15 גבינה, וכיון שהוא מעורב בגבינה ואי אפשר להפרידו מהגבינה
 16 הגבינה אסורה.
 17 שנינו במשנה: וְהִפֵּת שְׁלֹחַם אֲסוּרָה בִּאֲכִילָהּ.
 18 הגמרא מבררת את דין פת הגויים: אָמַר רַב פֶּהֶנָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 19 פֵּת שֶׁל גּוֹיִים, לֹא הוֹתֵרָה בְּבֵית דִּין, אֲלֵא נַהֲגוּ בַּהּ הֵעֵם הִיתֵר מִפְּנֵי
 20 חַיֵּי נֶפֶשׁ. מוֹדִיעֵת הַגְּמָרָא: מְכַלְל דְּאִיבָא מֵאֵן דְּשָׁרִי – מכך שאמר רבי
 21 יוחנן שהפת לא הותרה בבית דין, משמע שיש מי שהתירה, ומבררת
 22 הגמרא מזהיבן למדו העם להתירה.
 23 משיבה הגמרא: אֵין – אכן יש יש שלמדו ממנו העם היתר לפת נכרים.
 24 וכך היה אותו מעשה, דְּבִי אֶתָא – שכאשר בא רב דימי, אָמַר, פֵּעַם
 25 אֶתָּה יֵצֵא רַבִּי לְשָׂרְהָ עִם תַּלְמִידָיו, וְהִבִּיא עוֹבֵד בּוֹכְבִים לְפָנָיו פֵּת
 26 פְּרוּרָי – (נתור גדול) גדולה מֵאֶפְסָה סָאָה, אָמַר רַבִּי, בְּמָה נִתְּהָ פֵּת
 27 זו, מִפְּנֵי מָה רָאוּ חֲכָמִים לְאֹסְרָהּ. תַּמְהָה הַגְּמָרָא: מָה פִּירוּשׁ שְׂאֵלָה
 28 זו מָה רָאוּ חֲכָמִים לְאֹסְרָהּ, וְהִרִי חֲכָמִים נִתְּנוּ טַעַם לְדַבְרֵיהֶם
 29 שֶׁהִפֵּת אֲסוּרָה מִשּׁוּם חֲתָנוּת. תַּמְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵלָּא כִּךְ הִיתָה כּוּנֵת

30 רבי, מָה רָאוּ חֲכָמִים לְאֹסְרָהּ בְּשָׂרָה, שְׂכִיּוֹן שְׂאִין הוּא פְּלוּטֵר קְבוּעַ
 31 שהוא קונה אצלו אלא דרך אקראי, אין לחוש שימשך אחר פת גויים
 32 ויבוא לידי איסור חתנות. ומשום אותו מעשה שהיה, בְּכַסְבוֹרִין הִיוּ
 33 הָעָם שֶׁהִתִּיר רַבִּי אֶת הַפֵּת, וּמִצָּאוּ אֵילָן לִיתְלוֹת בּוֹ. אֵךְ דּוּחָה הַגְּמָרָא
 34 אֶת סִבְרַת הָעָם: וְלֹא הָיָא, רַבִּי לֹא הִתִּיר אֶת הַפֵּת, אֲלֵא רַק הִיָּה
 35 תַּמָּה מִדּוּעַ רָאוּ חֲכָמִים לְאֹסְרָהּ בְּשָׂרָה.
 36 רַב יוֹסֵף אָמַר, וְאִיתִּימָא – ויש אומרים שרַב שְׂמוּאֵל בְּרַי יְהוּדָה
 37 אָמַר, לֹא בְּדִן הָיָה מַעֲשֵׂהוּ, אֲלֵא אֶמְרוּ, פֵּעַם אֶתָּה הִלְךְ רַבִּי לְמִקְוֵם
 38 אַחֲרַי, וְלֹא הִיָּה מַעֲשֵׂה זֶה בְּשָׂרָה אֲלֵא בְּעִיר, וְרָאָה פֵּת דְּחֹזֵק
 39 וְ–בְּצַמְצוּם לְתַלְמִידִים, אָמַר רַבִּי, וְכִי אֵין בָּאֵן פְּלוּטֵר – מוכר
 40 לחמים, בְּכַסְבוֹרִין הָעָם לֹמְרִי שֶׁהִיָּתָה שְׂאֵלַת רַבִּי הָאֵם אֵין כֵּאֵן פְּלוּטֵר
 41 עוֹבֵד בּוֹכְבִים, וְכַלּוּמֵר, שֶׁהִתִּיר פֵּת שֶׁל פְּלוּטֵר גּוֹי, וְהוּא לֹא אָמַר
 42 אֵלָּא פְּלוּטֵר יִשְׂרָאֵל.
 43 אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ, אֶפִּילִי לְמָאן דְּאָמַר פֵּת פְּלוּטֵר עוֹבֵד בּוֹכְבִים מוֹתֵר,
 44 לֹא אָמַרְן – לא נאמר היתר פת פלוטר גוי, אֵלָּא דְּלִיבָא – כאשר אין
 45 באותו מקום פְּלוּטֵר יִשְׂרָאֵל, אֵבֵל בְּמִקְוֵם דְּאִיבָא וְ–שִׂישׁוּ פְּלוּטֵר
 46 יִשְׂרָאֵל, לֹא הוֹתֵרָה פֵּת פְּלוּטֵר גּוֹי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֶפִּילִי לְמָאן
 47 דְּאָמַר פֵּת פְּלוּטֵר עוֹבֵד בּוֹכְבִים מוֹתֵרָה, הֲנִי מִילִי – דברים אלו,
 48 כַּלּוּמֵר, הִיתֵר זֶה הוּא רַק בְּשָׂרָה, אֵבֵל בְּעִיר לֹא הוֹתֵרָה פֵּת פְּלוּטֵר גּוֹי,
 49 וְהִטַּעַם מִשּׁוּם חֲתָנוּת.
 50 מִסְפֵּרַת הַגְּמָרָא: אִיבּוֹ – שם חכם, הֲנִי מְנַכְּתִי וְאֵבֵל פֵּת אֶפִּי מִצְרִי
 51 – היה נושך ואוכל פת גויים בגבולות השדות הסמוכות לעיר, אָמַר
 52 לָהּ רַבָּא לְתַלְמִידִים, וְאִיתִּימָא – ויש אומרים שאמר זאת רַב נַחֲמָן
 53 בְּרַי יִצְחָק, לֹא תִשְׁתַּעֲבוּ (בְּהִרְיָה דְּאִיבּוֹ) – אל תזכירו שמועה בבית
 54 המדרש משמו של איבו, משום דְּקָאָבִיל לְחִמָּא דְּאִרְמָאִי – שאוכל
 55 פת גויים.
 56 שנינו במשנה: וְהִשְׁמֵן שְׁלֵחָן אֲסוּר בִּאֲכִילָהּ.
 57 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרַת אֶת טַעַם אִיסוּר שְׂמֵן הַגּוֹיִים: שְׂמֵן, רַב אָמַר, דְּנִינְאֵל
 58 נְזִיר עָלָיו. וְשְׂמוּאֵל אָמַר,